

УДК 693.827:72.012

к.т.н., доцент Ліпянін В.А.,

v.a.lipyanin@nuwm.edu.ua, ORCID ID 0000-0002-9543-7912,

Сальчук В.Л.,

v.l.salchuk@nuwm.edu.ua, ORCID ID 0000-0002-7069-3397,

Національний університет водного господарства

та природокористування, м. Рівне

DOI: 10.32347/2076-815x.2020.72.150-160

МІСТОБУДІВНИЙ АНАЛІЗ ЗАКЛАДІВ ПОВНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ. РІВНЕ

Розглянуто та охарактеризовано проблеми функціонування існуючого матеріально-просторового середовища закладів повної середньої освіти. Проаналізовано відповідність закладів сучасним вимогам за основними групами факторів, а також їх вплив на комфортні умови проживання мешканців та їх мобільності.

Ключові слова: планування, забудова, благоустрій, утримання, територія.

Вступ. Система освіти України у 1990-х рр. зазнала суттєвих перетворень, що були зумовлені реформами освітньої галузі. Суперечливість їх реалізації та результатів є цілком закономірним явищем. У перше десятиліття розбудови держави громадськість засвідчила готовність об'єднувати зусилля для розвитку національної системи освіти, реформації її змісту, створення регіональних програм розвитку освіти. Широкого та всебічного теоретичного дослідження набули освітні реформи в науковій літературі та публіцистичній думці. Початок 1990-х рр. став періодом розгортання освітніх реформ в умовах українського державотворення. Базою для реформаційних перетворень стали Закон України "Про освіту" та Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття").

У 1991/1992 навчальному році – першому в умовах незалежної держави – в Україні діяло 20,9 тис. загальноосвітніх шкіл, 24,4 тис. дошкільних закладів, 1257 професійних навчально-виховних закладів, 2,2 тис. позашкільних установ, 890 вишів; загальна кількість учасників навчально-виховного процесу становить 26 % усього населення (1,8 млн працівників та близько 12 млн. учнів) [1].

За даними Міністерства освіти України [1] в 1992 р. функціонувало 21079 загальноосвітніх шкіл, де навчалось 6,8 млн школярів; у 483 вечірніх та заочних школах навчалось 173,2 тис. чол. працюючої молоді; в 700 школах-інтернатах виховувалось близько 150 тис. учнів, у 24,4 тис. дошкільних закладів – 2,2 млн

дітей; у 1253 професійних навчально-виховних закладах навчалось 620 тис. учнів. Однак на початку 1990-х рр. чимало хронічних проблем в освітній сфері набули загрозливого загострення, про що свідчить вивчення матеріалів стану підготовки установ і закладів освіти до нового навчального року колегії Міністерства освіти. Близько третини загальноосвітніх шкіл розміщені в нетипових приміщеннях, майже 300 шкіл і шкіл-інтернатів, 4 дитбудинки зовсім не придатні для навчання, половина установ освіти потребує капітального ремонту, 417 позашкільних установ знаходяться в підвальних і напівпідвальних приміщеннях; більше половини шкіл-новобудов не введено в дію до початку занять. Не завершено будівництво жодної школи за рахунок державних капіталовкладень у Волинській, Сумській та Чернігівській областях. Не виконані планові завдання з уведення в дію інтернатних закладів: фактично жодна школа-інтернат не була здана в експлуатацію до початку занять, викликала занепокоєння підготовка інтернатних закладів низки областей до роботи в зимових умовах: у більшості з них не вистачало будівельних матеріалів, обладнання. Кожна друга інтернатна установа потребувала капітального ремонту, на який необхідні додаткові кошти. Незадовільно проводилось будівництво дитячих дошкільних закладів: із 386 планових об'єктів за I півріччя введено в дію лише 29, або 6 % [1]. Мали місце низка недоліків й у відкритті та функціонуванні гімназій і ліцеїв: через нестачу приміщень, перевантаження існуючої мережі шкіл у більшості випадків відкриваються в школах лише окремі гімназійні чи ліцейні класи, які в основному виконують функції профілюючих, спеціалізованих шкіл, класів інтенсивного навчання. Тому Міністерство освіти вказувало на те, що назріла потреба проведення ліцензування та видачі сертифікатів новим типам навчальних закладів. Школа – це будинок, в якому живуть дві групи людей зі своєю системою взаємин: діти-учні і дорослі-вчителі. Шкільний корпус висуває особливі вимоги до планування та об'ємно-просторової композиції, що створює умови для ефективної організації навчального процесу, естетичного та фізичного розвитку. Школа третього тисячоліття повинна стати тим архітектурним середовищем, де формується гармонійна особистість дитини з високим рівнем освіти на основі сучасних технологій та новітньої матеріально-технічної бази [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням архітектурно-типологічних досліджень системи громадських будівель займалося багато як вітчизняних, так і закордонних науковців. Серед яких на особливу увагу заслуговують праці Семенова М. В., Слепцова О. С., Ковальського Л.М., Ковальської Г.Л., Саркісова С.К., Мерилової І.О. [1, 2, 3, 4, 5, 7, 11] та інші.

Метою досліджень є розробка рекомендацій для оптимізації системи закладів повної середньої освіти на основі вивчення їх структури забудови.

Об'єкт досліджень – заклади повної середньої освіти м. Рівне.

Предмет досліджень– містобудівна оцінка забезпеченості м. Рівне закладами повної середньої освіти відповідність їх чинним нормативним документам.

Задачі досліджень.

Дослідити забезпеченість мешканців м. Рівне закладами повної середньої освіти.

Визначити основні проблеми архітектурно-планувальних та містобудівних рішень.

Провести оптимальний розрахунок кількості необхідних навчальних місць в закладах середньої освіти.

Основна частина. Суспільний прогрес незмінно ставить нові завдання перед освітою і навчанням та пред'являє сучасні вимоги до архітектури навчально-виховних установ. Матеріально-просторове середовище шкільної освіти в місті давно перестало відповідати сучасним вимогам. Аналіз вказаної проблемної ситуації заслуговує на науковий розгляд. Виховання та освіта поколінь – одна з найголовніших складових функцій людського суспільства. Розвиток сучасної цивілізації немислимий без виховання підростаючого покоління, отримання ним необхідного рівня освітніх знань, вироблення певної системи поглядів і формування нових життєвих установок особистості. Школа – це головний інструмент, базова ланка в освітній політиці української освіти, що є одним з найважливіших чинників національної безпеки і добробуту країни, благополуччя кожного громадянина.

Останнім часом особливої значущості набуває проблема реконструкції як окремих шкіл, так і всієї мережі загальноосвітніх закладів

Актуальність реконструкції шкільних будівель має такі головні причини:

- переважна більшість будівель шкільного фонду належить до категорії з фізичним (більше ніж 50 %) і підвищеним моральним (до 80 %) зносом;

- можливість виділення нових ділянок під забудову практично вичерпано, а нові економічні умови не дозволяють залучати значні фінансові кошти на нове будівництво;

- реконструкція будівель і споруд, зокрема шкіл, обходиться дешевше, ніж зведення нових будівель;

- у практиці проектних рішень реконструкції будівель шкіл користуються методичними та нормативними показниками, розробленими ще в радянський період, котрі не повністю враховують сукупність соціально-економічних та містобудівних умов, що з того часу значно змінилися;

- чимало будівель навчальних закладів сьогодні в незадовільному технічному стані, вони нерідко мають низьку естетичну привабливість і невизначений інтер'єр.

Основний період розвитку мережі загальноосвітніх навчальних міста припадає на 60...80-ті роки минулого століття (рис.1.), що становить більше половини закладів, що функціонують нині.

Серед інших проблем – непристосованість загальноосвітніх закладів до вимог людей з особливими потребами (зокрема людей з обмеженими фізичними можливостями). Так, в Рівному немає жодної державної школи, де функціонує ліфт. Варто зауважити, що ліфти в школах не обов'язкові згідно з ДБН, проте на сучасному етапі розвитку суспільства така позиція нормативу є об'єктивно застарілою і, на нашу думку, потребує перегляду. Натомість влаштування пандусів у школах є обов'язковим, адже не так багато шкіл у Рівному, де всі сходи дублюються пандусами. Варто згадати також і про психологічні особливості сприйняття архітектури шкільних закладів освіти м. Рівне. Нині архітектура загальноосвітніх закладів практично не забезпечує школярам можливість самопізнання, виникнення зацікавленості, як одних з основоположних факторів формування здорового світогляду дитини. Особливості архітектури епохи тоталітаризму, котрий вважав людину гвинтиком у державній машині, різко контрастують із сучасними уявленнями про людину та її місце в державі і світі. Звідси відмінності у сфері виховання та освіти, що, своєю чергою, зумовлює формування відмінних від радянських поглядів на архітектуру шкільних закладів.

Рис. 1. Забудова загальноосвітніми закладами м. Рівне за роками.

Для вирішення описаних вище проблем було проведено дослідження наповнюваності закладів загальної середньої освіти (рис.2).

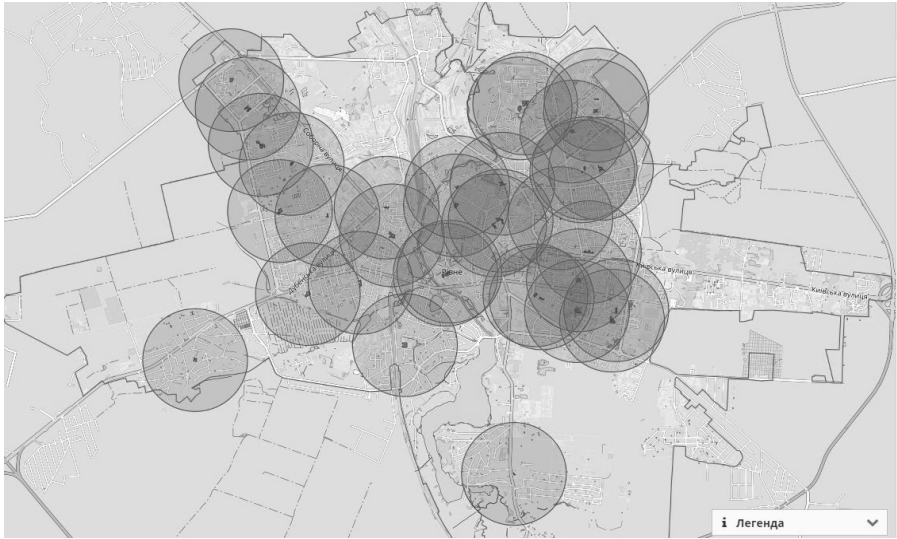

Рис. 3. Мережа закладів середньої освіти із радіусами забезпечення пішохідної доступності м. Рівне.

- Номенклатура шкільних будівель не відбиває реального різноманіття типів шкіл.

3. Соціально-демографічні вимоги:

- Переповнення закладів внаслідок зворотної залежності між кількістю шкіл і кількістю населення.

- Брак приміщень початкової школи через зниження шкільного віку.
- Брак закладів для тимчасового перебування дітей.

4. Педагогічні вимоги:

- Неврахування вікових особливостей дитини в наявних шкільних будівлях.

- Сірість, безобразність шкільних будівель.

- Брак приміщень для активної виховної роботи як у малих, так і у великих групах.

- Брак площі рекреацій, зокрема загальношкільних просторів.

- Неналежне облаштування рекреацій.

- Недостатня гострота контрасту між навчальними зонами і рекреаціями.

- Закритість шкільної будівлі для громадськості.

- Брак приміщень для творчого розвитку дитини, демонстрації художньої самодіяльності тощо.

Будівництво нових мікрорайонів як одна з потреб у нових закладах освіти.

З рисунку 3 видно, що є ділянки де не забезпечується радіус пішоїдної доступності, зокрема це є гострою проблемою для новозбудованих житлових комплексів «Щасливе» та «Басів Схил».

За даними забудовника житловий комплекс «Щасливе» налічує вже введених в експлуатацію 2254 квартири, за попередньо проведеними середньостатистичними розрахунками там проживає 5635 жителів.

Поряд із житловим комплексом «Щасливе» будується інший житловий комплекс «Басів схил», що вже налічує 171 квартиру, тобто близько 428 жителів.

Будівництво попередньо названих житлових комплексів потребує нових закладів освіти, адже з розрахунку на дану кількість жителів – 6063 осіб припадає 20% (1212 осіб) – дітей, з них – 850 осіб – діти шкільного віку.

За попередніми дослідженнями (рис.2.) було виявлено, що більшість середніх загальноосвітніх навчальних закладів м. Рівне є нераціонально заповнені, тобто школи з більшою проєктною місткістю є напівзаповненими, натомість менші заклади – переповнені.

Тому, доцільно було б на територіях вище згаданих житлових комплексів розмістити два заклади повної середньої освіти з проєктною потужністю 675 дітей із забезпеченням відповідних радіусів пішоїдної доступності (рис.4).

Рис. 4. Радіуси забезпечення пішоїдної доступності закладів повної середньої освіти в житловому комплексі «Щасливе» та «Басів схил» м. Рівне.

Висновок. Проаналізувавши матеріально-просторове середовища закладів повної середньої освіт. Рівне, можна зробити висновок, що сучасний станзагалом не відповідає вимогам, що до нього висувають.

У плані типології архітектура шкіл грамотно вирішена, хоча і дещо застаріла. Застарілість архітектурного рішення великою мірою маскується невідповідністю чинних нормативів сучасним суспільним уявленням: об'єктивні й суб'єктивні вимоги до архітектури шкільних закладів істотно змінилися з радянських часів, тим часом чинні українські норми мало відрізняються від своїх радянських попередників.

На основі проведених досліджень за наповнюваністю, заклади повної середньої освіти м. Рівне (рис.2.) є нераціонально заповнені, тобто школи з більшою проектною місткістю є напівзаповненими, аз меншою – заклади переповнені. Тому, оптимальною є 675 навчальних місць.

Разом з тим, прискорення модернізації закладів повної середньої освіти та приведення до сучасних вимог потребує вдосконалення відповідної організаційної роботи, а також залучення значних обсягів фінансових ресурсів для будівництва та реконструкції їх матеріально-просторового середовища.

Література

1. Семенова М.В. Освітні процеси в Україні 90-х рр. XX ст.: між досягненнями та проблемами (за матеріаламиколегії Міністерства освіти України) / М.В. Семенова // Література та культура Полісся. - 2013. - Вип. 72. - С. 313-327. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkr_2013_72_33.
2. Слепцов О.С. Архітектура сучасної школи. Гімназія новітніх біотехнологій. - К.: А+С, 2011. - 120 с.: іл.
3. Архітектурна типологія громадських будинків і споруд. Підручник/ [Л.М. Ковальський, А.Ю. Дмитренко, В.М. Лях та ін.]; за заг. ред. докт. арх., проф. Л.М. Ковальського, канд. техн. наук, доцента А.Ю. Дмитренка. - К., ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2018. - 484 с.
4. Мерилова І.О. Функціонально-планувальна організація мережі закладів позашкільної освіти (на прикладі Дніпропетровської області): Автореф. дис. ... кандидата архітектури, спец. 18.00.04. – К., 2018. - 26 с.
5. Ковальський Л.М., Мерилова І.О. Мережа закладів позашкільної освіти в структурі міської забудови (на прикладі м. Дніпропетровська): зб. наук. пр. Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми реконструкції в теорії та практиці містобудування. - Київ: КНУБА, 2015. Вип. 27. - С. 170-177
6. Обідний О.Б. Використання прийомів мобільної архітектури як засіб динамічного формування мережі об'єктів шкільного обслуговування / О.Б. Обідний // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. - 2015. - Вип. 38. - С.

277-282. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2015_38_39

7. Ковальська Г.Л. Архітектурне проектування навчальних закладів. Навчальний посібник. – К.: Основа, 2010. -148 с.

8. Пастовенський О.В. Оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів в умовах регіону (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01/ Пастовенський О.В.; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2009. – 160 с.

9. Ковальський В.Ю. Розвиток навчально-виховних будівель в умовах реформування освіти в Україні: Автореф. дис. ... к. Арх. (18.00.02). - К., 2002. – 29 с.

10. Ковальський Л.М. Проблеми розвитку архітектури навчально-виховних будівель: автореф. дис. ... доктора архіт.: спец. 18.00.02 «Архітектурабудівель і споруд»/ Л.М. Ковальський. - К., 1996. - 33 с.

11. Саркисов С.К. Принципы проектирования и оптимизации сети школьных зданий: Учебн. пособие /С.К. Саркисов. – К.: УМК ВО, 1990. – 128 с.

12. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій. - К.: Мінрегіонбуд України, 2019. – 177 с.

13. ДБН В.2.2-3:2018. Заклади освіти. - К.: Мінрегіонбуд України, 2018. – 57 с.

14. <https://vezha.net.ua/suspilstvo/problema-nestachi-shkil-ye-v-usix-oblasnix-centrax-ukrayini-lev-parcxaladze/>

к.т.н., доцент Липянин В.А., Сальчук В.Л.,
Национальный университет водного хозяйства
и природопользования, г. Ривне

ГРАДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЗАВЕДЕНИЙ ПОЛНОГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ Г. РИВНЕ

В статье рассмотрены и охарактеризованы проблемы функционирования существующей материально-пространственной среды заведений полного среднего образования. Проведен анализ соответствия заведений современным требованиям по основным группам факторов, а также их влияние на комфортные условия проживания жителей и их мобильности.

Ключевые слова: планировка, застройка, благоустройство, содержание, территория.

Ph.D., Associate Professor, Lipyanin V.A., Salchuk V.L.,
National University of Water Management and Natural Resources, Rivne

TOWN-PLANNING ANALYSIS OF INSTITUTIONS OF COMPLETE SECONDARY EDUCATION IN RIVNE

Reform of the urban and architectural complex in Ukraine leads to radical changes in the organization of network of public service institutions. Modern town-planning situation in Ukraine is complex. In the urban environment, especially in the Central areas of cities, the growth of the housing stock is carried out mainly by the sealing of existing buildings. As a result, the building structure is modified, disrupted the norm not the provision of public service institutions, especially institutions of education. In Ukraine, in particular in Rivne, particularly acute problem of providing institutions of upper secondary education, the construction of new residential neighborhoods and apartment complexes that negatively affects the occupancy rate, ranges service, mobility and other urban parameters of already existing institutions. The article considers the condition of the institutions of upper secondary education in the city and in the whole Ukraine. Characterized by problems in the functioning of the existing material-spatial environment of institutions of upper secondary education. Analyzed the institution's modern requirements for the main groups of factors and their influence on the comfortable living conditions of the inhabitants and their mobility. In modern demographic situation and of the reform of upper secondary education studied the security of residents of Rivne institutions of upper secondary education. The basic problems of architectural and urban planning solutions. The optimal number of required training places in educational institutions of secondary education. The analysis of provision in institutions of secondary education of all districts, and especially new residential complexes Rivne, their condition and compliance with current requirements and planning rules. Recommendations for the organization of the institutions of upper secondary education for new residential developments in the city of Rivne in compliance with the basic urban planning requirements.

Key words: planning, development, landscaping, maintenance, territory.

REFERENCES

1. Semenova M.V. Osvitni protsesy v Ukraini 90-kh rr. KhKh st.: mizh dosiahnenniamy ta problemamy (za materialamykolehii Ministerstva osvity Ukrainy) / M.V. Semenova // *Literatura ta kultura Polissia*. - 2013. - Vyp. 72. - S. 313-327. - Rezhyim dostupu:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkp_2013_72_33.
2. Slietsov O.S. *Arkhitektura suchasnoi shkoly. Himnaziia novitnikh biotekhnolohii*. - K.: A+S, 2011. - 120 s.

3. Arkhitekturna typolohiia hromadskykh budynkiv i sporud. Pidruchnyk/ [L.M. Kovalskyi, A.Iu. Dmytrenko, V.M. Liakh ta in.]; za zah. red. dokt. arkh., prof. L.M. Kovalskoho, kand. tekhn. nauk, dotsenta A.Iu. Dmytrenka. - K., TOV «NVP «Interservis», 2018. - 484 s.
4. Merylova I.O. Funktsionalno-planovalna orhanizatsiia merezhi zakladiv pozashkilnoi osvity (na prykladi Dnipropetrovskoi oblasti): Avtoref. dys. ... kandydata arkhitektury, spets. 18.00.04. – K., 2018. - 26 s.
5. Kovalskyi L.M., Merylova I.O. Merezha zakladiv pozashkilnoi osvity v strukturі miskoi zabudovy (na prykladi m. Dnipropetrovska): zb. nauk. pr. Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. Problemy rekonstruktsii v teorii ta praktytsi mistobuduvannia. - Kyiv: KNUBA, 2015. Vyp. 27. - S. 170-177
6. Obidnyi O.B. Vykorystannia pryiomiv mobilnoi arkhitektury yak zasib dynamichnoho formuvannia merezhi obiektiv shkilnoho obsluhovuvannia / O.B. Obidnyi // Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. - 2015. - Vyp. 38. - S. 277-282. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2015_38_39
7. Kovalska H.L. Arkhitekturne proektuvannia navchalnykh zakladiv. Navchalnyposibnyk. – K.:Osnova, 2010. -148 s.
8. Pastovenskyi O.V. Optymizatsiia merezhi zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv v umovakh rehionu (druha polovyna KhKh – pochatok KhKhI stolittia): avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01/ Pastovenskyi O.V.; Zhytomyrskyi derzh. un-t im. Ivana Franka. – Zhytomyr, 2009. – 160 s.
9. Kovalskyi V.Iu. Rozvytok navchalno-vykhovnykh budivel v umovakh reformuvannia osvity v Ukraini: Avtoref. dys. ... kandydata arkhitektury.(18.00.02) - K., 2002. – 29 s.
10. Kovalskyi L.M. Problemy rozvytku arkhitektury navchalno-vykhovnykh budivel: avtoref. dys. ... doktora arkhit.: spets. 18.00.02 «Arkhitektura budivel i sporud»/ L.M. Kovalskyi. - K., 1996. - 33 s.
11. Sarkysov S.K. Pryntsypy proektyrovanyia y optymyzatsyy sety shkolnykh zdanyi: Uchebn. posobyе /S.K. Sarkysov. – K.: UMK VO, 1990. – 128 s.
12. DBN B.2.2-12:2019. Planuvannia ta zabudova terytorii. - K.: Minrehionbud Ukrainy, 2019. – 177 s.
13. DBN V.2.2-3:2018. Zaklady osvity. - K.: Minrehiobud Ukrainy, 2018. – 57 s.
14. <https://vezha.net.ua/suspilstvo/problema-nestachi-shkil-ye-v-usix-oblasnix-centrax-ukrayini-lev-parcxaladze/>